

УДК 355.11:[341.123:341.232.1]
DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v5.2025.26>

О. Савка,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності
Навчально-науковий інститут права імені Володимира Великого
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»
ORCID ID: 0000-0002-1723-3412

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ КОМПАНІЙ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРИВАТНУ ВІЙСЬКОВУ ТА ОХОРОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ, ДО РЕАЛІЗАЦІЇ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

Постановка проблеми. Організація Об'єднаних Націй є міжнародною організацією. Головні інтереси належать до сфери забезпечення мирного врегулювання та вирішення конфліктів, запобігання війнам, створення міцних відносин і гармонійного розвитку держав. Головна відповідальність за підтримку міжнародного миру та забезпечення міжнародної безпеки покладена на один із шести головних органів Організації – Раду Безпеки (РБ ООН), члени якої і сьогодні намагаються знаходити шляхи вирішення внутрішньодержавних та міждержавних суперечностей, що виникають, які дозволяють привести сторони до конструктивного діалогу.

Подібна миротворча діяльність, як сукупність заходів з врегулювання та вирішення конфліктів, у тому числі тих, що вже досягли стадії збройного зіткнення, ґрунтується на Статуті Організації Об'єднаних Націй. У цьому документі йдеться про необхідність вирішення спорів шляхом «переговорів, посередництва, примирення, судового розгляду, звернення до регіональних органів» або з використанням інших мирних засобів. В особливих випадках (наприклад, при виникненні загрози міжнародній безпеці) Організація може санкціонувати силове вирішення конфлікту, яке здійснюється у формі військово-політичного втручання.

Організація Об'єднаних Націй з метою мінімізації проблем, що негативно впливають на проведення миротворчих операцій, та підвищення ефективності результатів залучається до співпраці з різними акторами міжнародних відносин та залежно від інтенсивності конкретного збройного конфлікту, а також з урахуванням специфіки регіону та інших аспектів ООН здійснює превентивне розгортання військ, операції з підтримки миру, операції зі сприяння миру, операції з постконфліктного миробудування та операції з примусу до миру. Причому останні є винятковим заходом, який вживається за безпосередньої загрози міжнародній безпеці в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість наукових досліджень присвячені загальнотеоретичним питанням діяльності ООН. Серед наукових праць зарубіжних дослідників необхідно виокремити дослідження Д.М. Мелона [1], Л. Сворта і І. Фріслебена [2], які присвячені проблемі реформування РБ ООН. Х. Фульде, Л. Хультман і Д. Нільсон [3] досліджують ефективність миротворців у захисті мирного населення.

Метою статті є визначення особливостей залучення компаній, які здійснюють приватну військову та

охоронну діяльність до реалізації миротворчих операцій Організацією Об'єднаних Націй.

Виклад основного матеріалу. За останні два десятиліття новим витком у розширенні діяльності Організації Об'єднаних Націй стала взаємодія з великими компаніями, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність. Послуги таких компаній стали затребуваними у період проведення миротворчих операцій, що дозволило даним структурам здійснювати свою діяльність у багатьох проблемних регіонах у всьому світі, виконуючи допоміжну роботу та допомагаючи миротворчому контингенту.

У структурі ООН не передбачено власних збройних сил, а склад миротворців формується на основі кадрового професійного контингенту, наданого країнами-членами Організації. Сьогодні цей механізм здійснюється в рамках системи угод «Standby» (United Nations Standby Arrangements System): у розпорядження ООН надаються необхідні виключно для проведення миротворчих операцій ресурси (військові підрозділи, військові фахівці, гуманітарне забезпечення, матеріальне обладнання тощо) «у певний термін та на певних умовах» [4].

Незважаючи на те, що ООН активно взаємодіє з державами та регіональними організаціями, а добре озброєні військові регулярні сили повинні забезпечувати успішність операції, що проводиться, дії миротворців вкрай обмежені (у мандаті чітко прописані методи, інструменти, інструкції та інші аспекти).

По-перше, найчастіше миротворчі сили вводяться в момент найменшої ескалації конфлікту, коли контингент схильний до найменшої небезпеки. Це змушує дотримуватися вичікувальної позиції та спостерігати за скоєннями сторонами можливих злочинів, збільшенням або зменшенням жорстокості конфлікту доти, доки не буде знайдено оптимального часу для запровадження миротворців.

По-друге, миротворчий контингент зобов'язаний дотримуватись норм міжнародного та міжнародного гуманітарного права, в більшості випадків застосовувати зброю виключно в рамках самооборони та не приймати поспішних рішень, які могли б якоюсь мірою вплинути на позиції однієї із сторін конфлікту. У ситуації, коли військові дії відбуваються вкрай стрімко, а протиборчі сторони можуть не дотримуватися всіх встановлених правових норм, роль миротворчих сил може виявитися не тільки неефективною, а й спричинити вкрай негативні наслідки.

По-третє, збірний контингент ООН, який не пройшов спільні тренування, менш ефективний, ніж національні підрозділи будь-якої однієї держави або військово-політичного блоку (багатьма експертами останні кілька років пропонується замінити миротворчі сили ООН («блакитні каски») на сили національних армій («зелені каски»), які будуть вводиться у зону конфлікту під керівництвом певної держави за згодою Ради Безпеки) [5].

У зв'язку з цим залучення компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність на користь Організації стало новою формою взаємодії, яка використовується з метою підвищення ефективності миротворчих операцій, здійснюючи військові та допоміжні функції у розпал конфліктного протиборства та у постконфліктний період.

Залучення компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, на користь ООН почалося з проведення миротворчої операції у Сомалі, куди було направлено кілька тисяч співробітників компанії «Defense Systems Limited» [6]. Згодом кількість залучених компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, в операціях почала лише збільшуватися.

У 2014 році робоча група ООН з питань використання найманців, як засобу порушення прав людини та

снюють приватну військову та охоронну діяльність, може спричинити негативні наслідки [10].

Компанії, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, не підпорядковуються міжнародним правилам і законам, отже, не підпорядковуються нормам ООН: використання нелегальних чи неетичних методів може призвести до порушення прав людини, підвищення напруженості у регіоні тощо. Найбільше в цьому випадку постраждає репутація Організації Об'єднаних Націй, яка, у свою чергу, не може безпосередньо регулювати діяльність цих компаній, оскільки вони офіційно не є частиною армії окремої держави і відсутні загальноприйняті міжнародні стандарти для діяльності цих структур (Департамент ООН з питань охорони та безпеки вивчав можливості правового регулювання приватної військової та охоронної діяльності з боку Організації, а у 2012 році було розроблено «Посібник із використання послуг збройної охорони», на основі якого передбачалося залучати компанії, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, виключно для захисту співробітників, будівель, об'єктів та власності ООН [12], однак конкретних юридичних кроків не було, оскільки ідея легалізації могла б змінити баланс існуючих сил на міжнародній арені та створити безпрецедентний випадок легального залучення недержавних військових формувань замість регулярних військових частин).

Так, наприклад, у 1990-ті роки при виконанні миротворчої місії в Боснії співробітники приватної військової компанії (ПВК), найнятою ООН, здійснювали діяльність з організації проституції та торгівлі людьми. Незважаючи на критику на адресу Організації Об'єднаних Націй, жоден із співробітників не поніс покарання за скоєні злочини [9].

Іншим негативним прикладом, що вплинув на репутацію ООН, став судовий розгляд, щодо приватної вій-

ськової компанії «Bancroft Global Development», яка трохи пізніше була залучена до участі в місії Африканського союзу в Сомалі. У 2005 році співробітники цієї компанії були звинувачені південноафриканським судом у вербуванні та фінансуванні найманців у Кот-д'Івуарі [13].

Додатковою проблемою за участю приватних військових компаній, афілійованих з конкретною державою, у миротворчих операціях стає актуалізація класичного звинувачення на адресу Організації Об'єднаних Націй у відсутності неупередженості, щодо однієї зі сторін конфлікту [14].

У 2010 році ООН залучила до Місії зі стабілізації в Демократичній Республіці Конго приватну військову компанію Saracen Uganda з метою здійснення охорони об'єктів. Наступного року ця організація порушила ембарго на постачання зброї до Сомалі, накладене Радою Безпеки, через що міжнародні засоби масової інформації розпочали всебічно критикувати Організацію Об'єднаних Націй щодо цього питання [15].

У 2012 році американська приватна військова компанія Academi (раніше Blackwater), яка до цього мала контакти з ООН, була звинувачена в порушенні ембарго на постачання зброї до Лівії [16].

Висновки. Для вирішення подібних проблем Організація Об'єднаних Націй повинна здійснювати регулярний моніторинг за діяльністю компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність і, звичайно, постійно підвищувати вимоги до них, (у певних випадках це не завжди вдається, а іноді на це зовсім не вистачає часу).

У зв'язку з відсутністю механізму, щодо залучення, компаній які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність Організацією Об'єднаних Націй на сьогоднішній день дати точну оцінку процесам такої взаємодії неможливо. Не існує і загальносистемної політики, щодо передачі функції-

оналу ООН приватним військовим компаніям (документу, статистичних даних про кількість, фінансування та інші аспекти) [17]. Однак існуюча інформація дозволяє говорити про те, що міжнародне співтовариство в особі ООН шукає ефективні способи вирішення конфліктів, що виникають.

Світ, що змінюється, вимагає нових, адекватних підходів від усіх учасників міжнародних відносин. У зв'язку з цим взаємодія ООН та компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, стає новим вирішенням проблеми підвищення ефективності миротворчого контингенту, оскільки дуже часто така складна в управлінні структура не справляється з поставленими завданнями. Водночас доведена здатність компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, брати участь у миротворчих операціях не повинна ризикувати миротворчими стандартами ООН через відсутність у них підзвітності та легітимності. Зрозуміло, що подібна діяльність має знаходитися в межах того, як забезпечити мир та безпеку, а це може статися лише за прозорого процесу взаємодії, встановлення чіткого процесу перевірки та покращення механізмів підзвітності.

У статті розглянуто особливості залучення компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність до реалізації миротворчих операцій ООН. Визначено, що у структурі ООН не передбачено власних збройних сил, а склад миротворців формується на основі кадрового професійного контингенту, наданого країнами-членами Організації. Незважаючи на те, що ООН активно взаємодіє з державами та регіональними організаціями, а добре озброєні військові регулярні сили повинні забезпечувати успішність операції, що проводиться, дії миротворців вкрай обмежені (у мандаті чітко прописані методи, інструменти, інструкції та інші

аспекти). Визначено, що ООН може укласти контракт або відповідний договір із приватними структурами, безпосередньо передаючи різні функції на зовнішній підряд, або через країну-учасницю Організації, або через власний структурний підрозділ. Компанії, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, не підпорядковуються міжнародним правилам і законам, отже, не підпорядковуються нормам ООН: використання нелегальних чи неетичних методів може призвести до порушення прав людини, підвищення напруженості у регіоні тощо. Світ, що змінюється, вимагає нових, адекватних підходів від усіх учасників міжнародних відносин. У зв'язку з цим взаємодія ООН та компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, стає новим вирішенням проблеми підвищення ефективності миротворчого контингенту, оскільки дуже часто така складна в управлінні структура не справляється з поставленими завданнями. Водночас доведена здатність компаній, які здійснюють приватну військову та охоронну діяльність, брати участь у миротворчих операціях не повинна ризикувати миротворчими стандартами ООН через відсутність у них підзвітності та легітимності. Зрозуміло, що подібна діяльність має знаходитися в межах того, як забезпечити мир та безпеку, а це може статися лише за прозорого процесу взаємодії, встановлення чіткого процесу перевірки та покращення механізмів підзвітності.

Ключові слова: приватна військова та охоронна діяльність, Організація Об'єднаних Націй, міжнародне право, миробудування, миротворчі операції, найманство, міжнародне гуманітарне право, кримінальне право, міжнародне кримінальне право.

Savka O. Features of engaging companies engaged in private military and security activities to implement peacekeeping operations by the United Nations

The article examines the peculiarities of involving companies engaged in private military and security activities in the implementation of UN peacekeeping operations. It is determined that the UN structure does not provide for its own armed forces, and the composition of peacekeepers is formed on the basis of professional personnel provided by the member countries of the Organization. Despite the fact that the UN actively interacts with states and regional organizations, and well-armed regular military forces must ensure the success of the operation, the actions of peacekeepers are extremely limited (the mandate clearly spells out methods, tools, instructions, and other aspects). It has been determined that the UN may enter into a contract or agreement with private entities, directly outsourcing various functions either through a member state of the Organization or through its own structural unit. Companies engaged in private military and security activities are not subject to international rules and laws, and therefore do not comply with UN standards: the use of illegal or unethical methods can lead to human rights violations, increased tensions in the region, etc. A changing world requires new, adequate approaches from all participants in international relations. In this regard, cooperation between the UN and companies engaged in private military and security activities is becoming a new solution to the problem of increasing the effectiveness of peacekeeping contingents, as such complex structures often fail to cope with the tasks assigned to them. At the same time, the proven ability of companies engaged in private military and security activities to participate in peace-

keeping operations should not jeopardize UN peacekeeping standards due to their lack of accountability and legitimacy. It is clear that such activities must be within the limits of ensuring peace and security, and this can only happen through a transparent process of interaction, the establishment of a clear verification process, and the improvement of accountability mechanisms

Key words: private military and security activities, United Nations, international law, peacebuilding, peacekeeping operations, mercenary activities, international humanitarian law, criminal law.

Література:

1. Malone D. The UN Security Council: From the Cold War to the 21st Century / D. Malone. L.: Lynne Rienner Publishers, 2004. 746 p.
2. Swart L. Security Council Reform From 1945 to 2013. / L. Swart, J. Freiesleben. N. Y.: Center for Reform Education, 2013. 120 p.
3. Fjelde H. Protection Through Presence: UN Peacekeeping and the Costs of Targeting Civilians [Electronic resource] / H. Fjelde, L. Hultman, D. Nilsson. International Organization. 2019. No 73(1). C. 103–131. URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/331111>
4. United Nations Standby Arrangements System. URL: <https://unterm.un.org/unterm2/ru/view/unhq/38f64d3b-02f4-4c55-b70e-df7c3d5206af> (дата звернення 21.05.2025).
5. Панченко Л.Є. Новітні форми міжнародно-правового регулювання миротворчої діяльності: авторськ. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 – міжнародне право / Л.Є. Панченко. Київ. 2016. 23 с.
6. Pingeot L. Dangerous Partnership: Private military & security companies and the UN. Rosa Luxemburg Stiftung. 2012. URL: https://www.rosalux.de/fileadmin/rls_uploads/pdfs/sonst_publicationen/studie_dangerous_partnership.pdf

7. A/69/338: доповідь про використання Організацією Об'єднаних Націй приватних охоронних компаній. United Nations. 2014. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/513/61/PDF/N1451361.pdf?OpenElement>

8. Приватні військові компанії, їх виникнення, визначення, розвиток у сучасному світі та проблеми створення в Україні / В.О. Заросило, В.В. Заросило, Л.А. Крютченко. Європейський правничий часопис. 2025. Вип. 6, 7. С. 253–260

9. Савка О.І. Проблеми участі приватних військових компаній у сучасних міжнародних політичних процесах / Науковий вісник УжНУ. Серія Право. Випуск 88. Частина 4. 2025. С. 135–140.

10. Савка О.І. Регулювання приватної військової та охоронної діяльності: порівняльний аналіз політики міжнародних організацій і світових держав. Аналітично-порівняльне правознавство – електронне наукове фахове видання ДВНЗ УжНУ. № 3. Частина 3. 2025. С. 361–367

11. Кохан Г. Правові питання діяльності приватних військових компаній: міжнародний аспект. Юридичні науки. 2020. № 2. С. 190–200.

12. Підсумкова доповідь проведеного дослідження: Доповідь Робочої групи

щодо використання найманців як засобу порушення прав людини та протидії здійсненню права народів на самовизначення. URL: <https://www.ohchr.org/documents/thematic-reports/ahrc3949-report-working-group-use-mercenaries-means-violating-human>

13. S v Rouget (A2850/03) ZAGPHC 248. Southern African Legal Information Institute. URL: <https://www.saflii.org/za/cases/ZAGPHC/2005/248.pdf>

14. Скрипник О. Миротворча діяльність ООН: витоки концепції наглядових операцій. URL: <https://doi.org/10.17721/2524-048X.2020.16.11>

15. Горovenko В., Тютюнник В. Приватні воєнні компанії: міжнародний досвід і можливі шляхи його реалізації в Україні. Наука і оборона. 2013. № 3. С. 32–39.

16. Dakhno O. Світовий досвід створення та розвитку приватних військових компаній як інструмента реалізації національних інтересів. Філософія та політологія в контексті сучасної культури, 12(2), С. 61–68. 2020. <https://doi.org/10.15421/352035>

17. Mercenarism and private military and security companies. United Nations Human Rights: office of the high commissioner. 2018. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/MercenarismandPrivateMilitarySecurityCompanies.pdf>

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Дата надходження статті: 16.09.2025
Дата прийняття статті: 06.10.2025
Опубліковано: 24.11.2025

